

Zpráva o boji proti korupci v ČR za rok 2011

Vydalo Oživení, o. s. ke dni 9. prosince při příležitosti Mezinárodního dne boje proti korupci

Jako nezisková nevládní organizace, která se v České republice dlouhodobě zabývá prosazováním transparentnosti ve veřejné správě, potlačováním klientelismu, střetů zájmů a korupčního chování, využívá i letos Oživení „Mezinárodního dne boje proti korupci“ k ohlédnutí za uplynulým rokem. V této zprávě vybíráme podstatné události z legislativní oblasti, oblasti politické kultury, fungování justice a spravedlnosti, komunálních protikorupčních aktivit a aktivit občanů a firem.

Rok 2011 byl rokem, v němž Vláda ČR prezentovala boj proti korupci jako svoji prioritu. Soubor přijímaných či připravovaných vládních protikorupčních opatření však byl doprovázen zatím bezprecedentní řadou korupčních skandálů dotýkajících se jednotlivých členů kabinetu. Tento paradox svědčí nejen o míře, v níž je korupční chování zakořeněno v nejvyšších patrech politické scény, ale dá se chápat i jako pozitivní signál, že očistné mechanismy, tedy především veřejná kontrola, alespoň částečně fungují a jsou schopné přinést i určité změny.

Legislativní opatření

Nejvýznamnějším legislativním protikorupčním opatřením, jehož příprava probíhala v letošním roce, je podle názoru Oživení novela zákona o veřejných zakázkách. Novela, kterou právě projednává Senát, výrazně snižuje limity pro veřejné zakázky malého rozsahu, které stále v ČR patří mezi nejvyšší v Evropě. Zavádí také povinnost zveřejňovat při veřejných zakázkách dosud nepovinné položky (např. zadávací dokumentaci, či konečnou cenu), čímž umožní efektivnější veřejnou kontrolu nad procesem zadávání. I když se Oživení podílelo na přípravě novely v rámci pracovní skupiny Ministerstva pro místní rozvoj, nepodařilo se mu prosadit, aby povinnost zveřejňovat informace vztahovala i na tzv. sektorové zadavatele (např. firmy podnikající v oblasti plynárenství, el. energie, dopravy a podobně).

Poslanecké sněmovně se 6. prosince podařilo přehlasovat veto prezidenta republiky a schválit zákon zavádějící trestní odpovědnost právnických osob. Ten výrazně posílí možnost stíhat za trestné činy nejen zástupce firem, ale rovněž obchodní společnosti jako takové, což je vhodné zvláště pokud mají z trestného činu majetkový prospěch. Zákon, který má svou dobu v celé řadě evropských a anglosaských zemí, představuje značný posun vpřed v boji proti hospodářským trestným činům, korupci a organizovanému zločinu.

Dosud projednávána je v Poslanecké sněmovně další významná novela, která by měla nově upravit kompetence Nejvyššího kontrolního úřadu (NKÚ). Podle vládního návrhu novely má být kontrolní pravomoc NKÚ posílena především ve vztahu k územním samosprávným celkům. Úřad by tak mohl kontrolovat také obce, kraje, části hl. m. Prahy, dobrovolné svazky obcí i veřejnoprávní média, veřejné vysoké školy a příspěvkové organizace samospráv a dalších. Společně s Ekologickým právním servisem a dalšími 9 protikorupčními organizacemi Oživení 1. listopadu poukázalo v tzv. [Pankrácké výzvě](#) na mezeru v navrhované právní úpravě, kvůli níž nebude možné, aby NKÚ kontroloval také obchodní společnosti s majetkovou účastí státu a

samospráv. I přes tento nedostatek však novela může znamenat významný krok správným směrem.

Celá řada dalších legislativních změn je v současnosti v různých stádiích rozpracována na vládní úrovni. Mezirezortním připomínkovým řízením prošly zásadní novely zákona o obcích, o krajích a hlavním městě Praze, které by mohly posílit přístup k informacím pro zastupitele, umožnit občanům příslušné obce žalovat neplatnost obcí nezákonně uzavřených smluv a zvýšit pravomoc občanů a zastupitelstva vymáhat náhradu za škodu vzniklou samosprávě. S těmito návrhy Oživení se ztotožnil poradní sbor Vládního výboru pro koordinaci boje s korupcí, není však dosud jasné, zda se je podaří prosadit ve vládě i parlamentu, ani zda bude dodržen plánovaný termín jejich účinnosti od roku 2013.

Poradní sbor místopředsedkyně Vlády ČR či jednotlivá ministerstva se také zabývají přípravou nebo změnami dalších důležitých zákonů - zákona o financování politických stran, zákona o svobodném přístupu k informacím, zákona o lobbingu, zákona o státním zastupitelství, služebního zákona a tiskového zákona, který má zabránit zneužívání radničních periodik.

Politická kultura

Členové kabinetu Petra Nečase byli v roce 2011 zapojeni do největšího počtu korupčních skandálů v historii České republiky. Ovšem skutečnost, že závažná podezření vedla k odstoupení zatím 5 ministrů lze také chápat jako projev pomalu se probouzející politické kultury. Již na sklonku minulého roku byl donucen rezignovat ministr životního prostředí Pavel Drobil. Ex-ministr Drobil podal rezignaci v souvislosti s nahrávkou rozhovoru, při kterém nabádal bývalého šéfa Státního fondu životního prostředí Michálka ke zničení nahrávek s Knetigem. Přestože Drobil připustil variantu předání těchto nahrávek Policii, Michálka rovněž upozornil, že rozvázání "diplomatických" styků s jeho poradcem Knetigem povede k jeho odvolání.

Vážený korupční skandál byl spojen s fungováním nejmenší koaliční strany Věci veřejné. Podle poslanců VV Jaroslava Škárky a Kristýny Kočí ministr dopravy a volební manažer strany Vít Bárta své poslance uplácel. Navíc byly zveřejněny dokumenty někdejší Bártovy bezpečnostní agentury ABL z října 2008, které stanoví vybudování strany VV jako součást podnikatelského plánu na dosažení dominantního postavení na trhu. Tato odhalení se přičinila k stále vzrůstajícímu tlaku na koaliční vládu, na jehož základě nakonec odstoupili ministři za Věci veřejné Vít Bárta a Radek John.

Další obětí nekalého nakládání s finančními prostředky se stal v listopadu 2011 ministr průmyslu a obchodu Martin Kocourek. Poté, co média odhalila, že jeho matka v roce 2008, tedy v době, kdy Kocourek zastával funkci předsedy dozorčí rady ČEZ, vydělala 16 miliónů korun obchody s dluhopisy prostřednictvím společnosti Key Investments (tato firma získala velké zakázky ČEZ), ministr přiznal, že jsou finanční prostředky ve skutečnosti jeho. Jeho vysvětlení, že se peníze jen snažil skrýt při rozvodu před svou ženou, premiér nepřijal a Kocourek byl donucen rezignovat.

Zatím poslední aféra je spojena s ministrem kultury Jiřím Besserem. U něj počátkem prosince média odhalila, že protizákonně zamlčel, že je společně s Pavlem Hráchem, odsouzeným pachatelem korupce, spolujednatel bytu na Floridě. Ministr kultury Jiří Besser podal demisi 8. prosince, tedy v předvečer Mezinárodního dne boje proti korupci.

Korupční skandál byl spojen i s ministrem obrany Alexandrem Vondrou. V době jeho působení na postu místopředsedy vlády pro evropské záležitosti se totiž na české předsednictví v Radě EU podle lednového vyjádření ministerstva financí neefektivně vynaložilo asi půl miliardy korun ve prospěch firmy ProMoPro. I když nabídl Vondra v dubnu letošního roku svou demisi, premiér Nečas ji nepřijal.

Kultivaci politické kultury významně přispěla politická změna na pražském magistrátu. Ve volbách v loňském roce výrazně uspělo uskupení TOP 09, které vystupovalo s protikorupčními hesly vůči dlouholeté pražské spolupráci ODS a ČSSD. Uzavření koalice těchto dvou stran i po volbách

vyvolalo velké protesty veřejnosti. Oživení přitom poukazovalo na dlouholeté netransparentní a neehospodárné počínání Magistrátu hl. města Prahy, problematické smlouvy s vodárenskou firmou Veolia, s firmou Haguess v souvislosti s Opencard, s Metrostavem ohledně výstavby tunelu Blanka, porušování zákona ze strany radního Karla Březiny, atd. V úzké spolupráci s Lukášem Landou z publicistického pořadu Reportéři ČT se podařilo rozkrýt neprůhledné vazby Dopravního podniku hl. města Prahy se společností sídlící na Britských Panenských ostrovech. Politická rošáda v listopadu letošního roku vedla k ustavení nové koalice a odchodu Karla Březiny z Rady hl. města, hned vzápětí iniciovala rezignaci ředitele Dopravních podniků Martina Dvořáka.

Justice a spravedlnost

I když statistické údaje, výsledky řady výzkumů a vývoj mnohých kauz ukazují na nízkou efektivitu orgánů, které mají stíhat a trestat korupční jednání, soudy, státní zastupitelství i policie přesto v tomto roce v některých případech přispěly ke snaze společnosti o prosazování větší transparentnosti a spravedlnosti.

Nejvyšší správní soud ve svém letošním rozsudku rozhodl, že údaje o platech a odměnách pracovníků veřejné správy mají být veřejnou informací. Ukončil tak dlouholetou protiprávní praxi úřadů, opíranou o nesprávnou interpretaci Ministerstva vnitra, že příslušným ustanovením Infozákonu o příjemcích veřejných prostředků se nemyslí platy, mzdy a odměny ve veřejném sektoru. NSS tímto rozsudkem přiblížil ČR k obvyklé praxi poskytování těchto informací v demokratických státech.

Právní moci již nabylo také několik rozsudků v některých korupčních kauzách. Vrchní soud v Olomouci 12. dubna 2011 odsoudil Aleše Kvapila ke čtyřletému nepodmíněnému trestu za zločin přijetí úplatku a peněžitému trestu ve výši 1 mil. korun. Krajský soud v Hradci Králové 14. dubna 2011 odsoudil Milana Furdu, úředníka odboru dopravy z MÚ v Kostelci nad Orlicí za ovlivňování a manipulaci s informacemi v registru vozidel, úplatky za urychlení zápisu do registru a přidělení protekční SPZ k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v délce trvání 3 roky a peněžitému trestu ve výši 50 tis. Kč. Navíc byl Furda odsouzen k desetiletému zákazu výkonu veřejných funkcí.

Obvodní soud pro Prahu 7 odsoudil 22. dubna 2011 manažerku České konsolidační agentury Radku Kafkovou za přijetí úplatku k 18 měsícům nepodmíněně s odkladem na 3 roky. Současně s ní byl odsouzen i Pavel Hrách, společník ministra kultury Jiřího Bessera v případě nepřiznané nemovitosti na Floridě. Na začátku listopadu Městský soud v Praze pravomocně rozhodl o ročním nepodmíněném trestu a peněžním trestu ve výši braného úplatku (400 tis. Kč) pro Kafkovou a pro Pavla Hrácha a podnikatele Josefa Lopatu o dvou letech s podmíněným odkladem na pět let a peněžitému trestu za uplácení.

Řada rozsudků soudu v korupčních případech pak dosud nenabyla právní moci. Tak například Obvodní soud pro Prahu 4 odsoudil 30. listopadu 2011 k dvouletému podmíněnému trestu z odkladem na čtyři roky podnikatele Jiřího Dedka a úředníka ředitelství hasičů Vladimíra Jančíka ze spáchání trestného činu pletichy při zadání veřejné zakázky a veřejné soutěži. Na tuto kauzu upozornilo sdružení Oživení již na přelomu roku 2008/2009 ve spolupráci s TV Nova v pořadu Na vlastní oči. Okresní soud v Pardubicích odsoudil 23. listopadu 2011 členy ČSSD z Pardubického kraje Svatopluka Kodeta a Jána Kasiče za pokus o uplácení novináře TV Prima k peněžitému trestu 180 tisíc korun. Starostu města Janov Jaroslava Veselého odsoudil Okresní soud v Děčíně 15. listopadu k odnětí svobody v délce jednoho roku s podmíněným odkladem na dva roky za trestný přečin porušování povinnosti při správě cizího majetku. V případě, v němž podávala trestní oznámení Transparency International ČR, se jednalo o bezplatné užívání pozemků ve vlastnictví obce společnosti NORD Bohemia Golf, s.r.o., která na těchto pozemcích zřídila golfové hřiště. Bývalého starostu obce Zbytiny Antonína Poskočila odsoudil Okresní soud v Prachaticích 2. června 2011 k podmíněnému trestu jednoho roku vězení za spáchání trestného přečinu porušování povinnosti při správě cizího majetku z nedbalosti a přečin maření úkolu úřední osoby z nedbalosti. Jednalo se o porušení podmínek dotace určené k výstavbě čistírna odpadních vod.

Mnoho korupčních trestných činů se však před soud vůbec nedostalo pro tradiční slabinu českého justičního systému, nečinnost státních zástupců. Pozitivní dopad by proto mohla mít rozsáhlá personální výměna, která započala v minulém roce odvoláním nejvyšší státní zástupkyně Renaty Vesecké, která byla symbolem a důkazem politického ovlivňování práce státního zastupitelství. Její nástupce Pavel Zeman následně doporučil odvolání vrchního státního zástupce v Praze Vlastimila Rampuly a jeho nahrazení Stanislavem Mečlem. Ten následně odvolal šéfku odboru závažné hospodářské trestné činnosti Marcelu Kratochvílovou a vyzval k rezignaci i náměstka Libora Grygárka podezřelého z nadstandardních kontaktů s nechvalně známým pražským podnikatelem Romanem Janouškem.

Nový nejvyšší státní zástupce Pavel Zeman v listopadu rozhodl o vrácení a přešetření případu údajné korupce ex-ministra Pavla Drobila, policie totiž vyšetřování odložila v polovině června na základě pokynu státní zástupkyně pro Prahu 1 Šárky Pokorné. V případě jeho poradce Martina Knetiga státní žalobkyně naopak shledala dostatek skutečností, že došlo k spáchání trestného činu a podala obžalobu proti obviněnému. Obvodní soudu pro Prahu 1 trestní stíhání zastavil, proti tomuto rozhodnutí však státní žalobkyně podala stížnost k Městskému soudu v Praze.

Z významných kauz, které jsou již ve fázi stíhání konkrétních osob, je třeba zmínit případ ex-ministra Víta Bárty, který byl v srpnu sněmovnou vydán k trestnímu stíhání pro podezření ze spáchání trestného činu podplácení. Koncem listopadu byl obviněn ex-ministr obrany Martin Barták, který je údajně zapleten do korupce ohledně dodávky terénních tatrovek pro českou armádu. Koncem října byli obviněni litoměřičtí soudci Josef Knotek a Ladislav Jelínek z ovlivňování vývoje kauz, přijímání úplatku a zneužití pravomoci úřední osoby.

V průběhu srpna bylo obviněno celkem 9 osob (policistů a ex-policistů) z takzvaného Toflova gangu v Brně. Jsou stíháni za úplatkařství, vydírání, zneužití pravomoci úřední osoby a účast na organizované zločinecké skupině.

Bývalý primátor Liberce Jiří Kittner byl spolu se svým náměstkem Pavlem Krenkem a extajemníkem Sportovního areálu Ještěd Jiřím Zeronikou v září obviněn ze zneužití pravomoci veřejného činitele a porušování povinností při správě cizího majetku. Trestní oznámení kvůli prodeji městského majetku pod cenou na něj před dvěma lety podalo Oživení spolu se sdružením Čmelák.

Kromě rozhodnutí soudů a orgánů činných v trestním řízení měly v oblasti spravedlnosti zásadní dopad na omezení korupčního prostředí i rozhodnutí Úřadu na ochranu hospodářské soutěže (ÚOHS). V září ÚOHS potvrdil pokutu 1,1 miliónu korun, která byla udělena Praze za to, že zakázku na zajištění provozu metropolitní sítě za 197 miliónů zadalo firmě T-systems bez řádného výběrového řízení. Pokutu půl miliónu korun uložil ÚOHS v srpnu Zařízení služeb pro Ministerstvo vnitra za to, že neprovedl řádné výběrové řízení na praní prádla v hodnotě 80 miliónů a zakázku přidělil firmě DOČISTA, která patří známému ex-ministra vnitra Ivana Langera. Pokuty v celkové výši 6,5 miliónů korun pak ÚOHS letos udělil městu Liberec za porušení zákona o veřejných zakázkách v souvislosti s Mistrovstvím světa v lyžování v roce 2009. Nezákonně přidělované zakázky dosahovaly výše stovek miliónů korun.

Protikorupční aktivity občanů, obcí a firem

V lednu tohoto roku se v Poslanecké sněmovně představitelé několika českých a mezinárodních společností připojili k Doporučením pro dodavatele veřejných zakázek, které je zavazují ke zveřejňování informací o realizovaných veřejných zakázkách. Plnění přijatých závazků více než 30 firem monitoruje Oživení a svá zjištění vyhodnocuje tzv. [Indexem otevřenosti zveřejňování informací o veřejných zakázkách](#). Zhruba dvacítkou firem se také zapojila do loni ustavené iniciativy Podnikáme bez korupce. Do další iniciativy podnikatelů je zapojen Prague Business Club, který sdružuje asi dvě stovky firem. V letošním roce inicioval a chce podpořit projekt, který má za cíl provést hodnocení samospráv a tím i poukázat na ty, které se nejvíce zasadily v boji proti korupci. Oživení je do tohoto projektu zapojeno jakožto hodnotitel posuzováním Etických kodexů a transparentnosti veřejných zakázek.

V březnu byli Nadačním fondem proti korupci oceněni whistlebloweri Libor Michálek ze SFŽP a Ondřej Závodský, který upozornil na korupci na ministerstvu vnitra.

Již v loňském roce vznikla Platforma pro transparentní veřejné zakázky, do níž jsou zapojeny jak politické strany, tak i podnikatelské asociace a veřejné instituce. V letošním roce se podstatným způsobem zasadila o prosazení některých navrhovaných opatření do dnes již sněmovnou přijaté novely zákona o veřejných zakázkách.

V rámci snah o regulaci hazardu a s ním spojené korupce na komunální i celostátní úrovni připravilo v květnu občanské sdružení Brnění na webových stránkách <http://www.mapyhazardu.cz/> internetový nástroj, pomocí něhož je možné zjišťovat a následně poukazovat na nezákonně povolené hrací automaty. K datu vydání této zprávy na něm občané evidovali 2068 heren v celkem 40 obcích České republiky.

Občanské iniciativy [Pražské fórum](#), Arnika – Centrum pro podporu občanů, Auto*Mat, BuskerVille, Oživení a PragueWatch se 21. listopadu spojili ve společné pražské výzvě Šest kroků k otevřenějšímu magistrátu, v níž požadovali přijetí řady protikorupčních opatření, včetně zveřejňování jmenovitého hlasování radních, transparentní hospodaření městských společností a obnovené zveřejnění videozáznamů z jednání zastupitelstva. Po vzniku nové pražské koalice přislíbil 1. prosince primátor Bohuslav Svoboda zařazení těchto bodů do koaliční smlouvy nové pražské politické reprezentace.

V květnu tohoto roku byla v Liberci ustavena občanská iniciativa Je čas nemlčet. Uskupení pořádá veřejné akce, besedy, vydává tiskové zprávy a podněcuje občany, aby vystupovali proti korupci a klientelismu na místní úrovni.

Prvních sedm samospráv se letos zapojilo do projektu Oživení, jehož cílem je zmapování a nadefinování protikorupčních opatření v oblastech jako jsou veřejné zakázky, nakládání s majetkem, dotace, rozhodování orgánů samospráv, informační politika úřadu. „Sedm statečných“ měst a obcí (města Karlovy Vary, Hodonín, Lanškroun a Černošice, obce Psáry, Srch a Tisá) má tak šanci nechat si prověřit a přenastavit své procesy v rizikových oblastech s vysokým korupčním potenciálem.